

EMBERISMERET ÉS ETIKA

Az érettségi vizsgán számonkérhető tudásanyag mindkét szinten szervesen illeszkedik a kerettantervhez, valamint az általános érettségi követelményekhez. A két szinten azonban a vizsga felépítése lényeges különbséget mutat. Bár mind a két szinten megjelennek írásbeli és szóbeli követelmények, ezek jellege azonban nagymértékben különbözik egymástól.

A középszintű Emberismeret és etika oktatás nem a filozófiai etika fogalomrendszerének vagy az etikátörténet tárgyi ismeretanyagának elsajátíttatását célozza meg. A képzés inkább a szemléletformálásra, a problémaérzékenység elmélyítésére összpontosít. Ezért az értékelésben is arra helyezük a hangsúlyt, mennyire képes a vizsgázó konkrét élethelyzetek, erkölcsi konfliktusok értelmezése, elemző feldolgozása során alkalmazni a tanultakat. Ennek megfelelően a vizsgakövetelmények teljesítése önálló munkát, a tárgy kreatív, személyes meggyőződésen alapuló megközelítését igényli. Középszinten a vizsga írásbeli részét a vizsgázók egyéni projektek készítésével teljesítik. A projektvizsga témái központilag kerülnek meghirdetésre, s a vizsgázók e megadott témakörökön belül választhatnak. A vizsgázók ugyanakkor a szóbeli vizsgán esetelemzések során tesznek tanúbizonyságot az általuk megtanultak alkalmazásáról. A szóbeli vizsga másik eleme az egyéni projektmunka megvédése a vizsgabizottság előtt.

Az emelt szintű vizsga írásbeli és szóbeli vizsgán elvárjuk a vizsgázóktól - akik vélhetően ezen a területen kívánnak továbbtanulni -, hogy a kerettantervi követelményrendszer mélységében ismerjék a filozófia, illetve etika alapvető fogalomrendszerét, valamint az etikátörténet alapvető tárgyi ismeretanyagát. Az emelt szinten az írásbeli vizsga esszékérdésből és kisebb esetelemzésekből áll, míg a szóbelin a megadott tételsor alapján vizsgáznak, ami alkalmat ad elméleti felkészültségük, valamint az etika alapkérdéseiben szerzett jártasságuk bemutatására.

I. RÉSZLETES KÖVETELMÉNYEK

A megjelölt kompetenciák mind az írásbeli, mind a szóbeli vizsgán megjelennek.

A) KOMPETENCIÁK

Az ismeretszerzés és feldolgozás eljárásai

Tematikus tájékozódás a nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információforrásokban (hol, milyen formában lelhető fel, követhető nyomon egy-egy etikai téma megjelenése). Különböző filmek, fotók, tárgyi emlékek, irodalmi szövegek, műalkotások újságok, történelmi dokumentumok, vallási rítusok, tudományos nézetek, társas kapcsolatok, metakommunikatív jelzések, hagyományok, népszokások, temetkezési kultúrák, öltözködés stb. hogyan mutatják be egyes korok morális viszonyait, szokásait.

Az absztrahálás képessége

- A hétköznapi, mindennapi moralitás és az etikai gondolkodásmód megkülönböztetése, az egyéni, mindennapi probléma általános szintű megfogalmazása.

- Az egyén és a társadalom moralitásának megkülönböztetése.

- A különböző korok tudományának, művészetének, filozófiájának, erkölcsének és etikájának (etikáinak) összehasonlítása, találkozási pontjainak felismerése.

Az értelmezés képessége

- Az információforrások értelmezése, összehasonlítása, megítélése következtetések levonása.

- Szövegértés és értelmezés, szövegalkotás. Ez magában foglalja, hogy a szövegek ismerete és az olvasó előzetes ismerete összekapcsolódik.

- Komplex ismeretek (globalitás, holisztikus szemlélet) alapján elemzés.

Az érvelés képessége, a vitakészség

- Logikus, koherens, lineáris szövegalkotás.

- Különböző erkölcsi álláspontok megkülönböztetése.

- Önálló kérdésfeltevés és véleményalkotás, ítélőképesség.

- Párbeszéd képessége, mások szempontjainak - előismeretének, érintettségének, céljának figyelembe vétele.

- Másokkal való együttműködés.

- A testbeszéd jelentőségének ismerete.

B) TÉMAKÖRÖK

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
1. Az etika megalapozása	Jó és rossz fogalmának etikai értelmezése. Az erkölcsi gondolkodás fejlődése. Hagyomány, szokás, erkölcs, törvény. Értelmezze ezeket a fogalmakat: meggyőződés, hit, kétely, nyitottság, türelem, előítélet	Ismertesse a modern természetjogi, illetve emberi jogi álláspont lényegét. Ismertesse az utilitarizmus erkölcsfilozófiai álláspontját.
		Tegyen különbséget kötelesség- és céletikák között. Tegyen különbséget formális és materiális etikai érvelésmód között.
		Magyarázza el, mi az értelme az univerzalizálhatóság követelményének a kanti kategorikus imperatívusz és a kortárs etikai elméletek esetében.
		Hogyan jelenik meg az erkölcsi döntés személyessége és a felelősség kérdése az egzisztencialista, illetve fenomenológiai irányzatok felfogásában?
2. Az erények és a jellem	Ismertesse az erkölcsi személyiség kialakulásának folyamatát az	Magyarázza meg, mit értünk az ember történetiségén.

	<p>egyén szocializációja során, a példa- és szabálykövetéstől a tudatos meggyőződésen alapuló lelkiismereti döntésig.</p> <p>Mutassa be az európai civilizációban legáltalánosabban elfogadott alapértékeket.</p> <p>Ismertesse a velünk született adottságok, a körülmények, a felelősség, a helyes önismeret, az önfegyelem és az önnevelés szerepét a jellem fejlődésében.</p> <p>Értelmezzen és értékeljen megadott konkrét értékkonfliktusokat szándék és következmény szempontjából.</p>	<p>Ismertessen néhány elméletet az ember szabadsága és meghatározottsága közötti összefüggésre. Tegyen különbséget a szabadság fogalmának politikai és etikai értelme között. Példák segítségével mutasson be különböző szabadság-felfogásokat.</p> <p>Ismertesse az erény és a mérték fogalom jelentőségének megítélésében végbement változásokat az erkölcsi gondolkodás történetében.</p>
	Értékelje az őszinteség erkölcsi jelentőségét.	
3. Társas kapcsolatok	<p>Mutassa be a versengés, illetve a kölcsönös segítség jelentőségét a természetben és a társadalomban.</p> <p>Értelmezze a szülő-gyermek kapcsolat jellegzetes erkölcsi helyzeteit.</p>	<p>Mutassa be, miként jelenik meg az ember bűnössége és jóra valóssága a zsidókeresztény hagyományban. Hasonlítsa össze, miként oldják fel a rossz tapasztalata és az erkölcsi világrendbe vetett hit közti ellentmondást a nagy világvallások.</p> <p>Foglaljon állást, mennyiben jelent önkorlátozást, mennyiben önkiteljesedést a mások iránti kímélet és részvét, a másokért hozott áldozat. Miként szolgálja a szeretetkapcsolat az én felfedezését, illetve meghaladását?</p>
	<p>Keressen és értelmezzen példákat a házasság erkölcsi konfliktusaira.</p> <p>Értelmezze az ösztönök, az érzelmek és az erkölcsi tudatosság szerepét a nemi párkapcsolatban.</p>	
4. Erkölcs és társadalom	<p>Tegyen különbséget erkölcs és jog között. Foglaljon állást az emberi alapjogok és köteleességek természetéről folyó vitában.</p>	<p>Hasonlítsa össze a társadalmi igazságosságról alkotott, egymással ellenkező felfogásokat.</p>
	Érveljen a szólás szabadsága,	

	illetve korlátozása mellett és ellen.	
	Keressen példát az egyéni lelkiismeret, a család és a társadalom/állam illetékessége közötti lehetséges konfliktusokra.	
	Értelmezzen a gazdasági érdekek és erkölcsi értékek ellentmondására, illetve összhangjára vonatkozó megadott példákat. Milyen kulturális hagyományok érvényesülnek a munkaerőterületén.	
	Ismertesse a hazaszeretet erkölcsi megítélésében kialakult főbb álláspontokat és érveket.	
	Jellemezze a más közösségekkel, illetve a társadalmi kisebbségekkel kapcsolatos etikus magatartás főbb vonásait.	
5. Vallás és erkölcs	Értelmezze az ember megkülönböztetett léthelyzetét és felelősségét az Ó- és Újszövetség alapján. Értelmezze a szeretet jelentőségét a zsidó-keresztény hagyományban, és ennek hatását az európai erkölcsi gondolkodásra. Értelmezze a személyes gondviselésbe vetett hit szerepét az individuális etika kibontakozásában.	Mutasson be vallás és erkölcs viszonyával kapcsolatos álláspontokat. Mutassa be a világvallások álláspontját a természethez való viszony, a törvénytisztélet tekintetében.
6. Korunk erkölcsi kihívásai	Ismertessen néhány, a tudományos-technológiai változásokkal kapcsolatos erkölcsi problémát.	Milyen erkölcsi feltételei vannak egy fenntartható természeti és társadalmi állapot megteremtésének.
	Ismertesse, milyen tényezők hatására vált a női és férfi szerepek kérdése közéleti témává korunkban. Mutassa be a pazarló gazdálkodás néhány környezeti, társadalmi, és kulturális következményét.	
	Ismertesse, milyen etikai dilemmákat vet fel az ember-állat	Fejtse ki véleményét, korunkban miért és mennyiben merült fel a

	viszony, értelmezze ezeket az állattartás és az állatok hasznosításának különféle területein.	jövő nemzedékek iránti felelősség újraértelmezésének igénye.
--	-----------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------